

ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมและความสำเร็จในการเป็นมารดา ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด19*

สมสกุล นิละสปีต ป.ศ.**

ดารุณี จงอุดมการณ์ ป.ศ.*** พิษราภรณ์ เขียรนัยชนะกิจ พย.ม****

บทคัดย่อ

การเว้นระยะห่างทางสังคมและการจำกัดการเข้าเยี่ยมของครอบครัวในสถานพยาบาลในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 อาจส่งผลต่อการปรับบทบาทของการเป็นมารดาวัยรุ่น การศึกษาแบบภาคตัดขวางนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม ความสำเร็จในการเป็นมารดา และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัยนี้ในวัยรุ่นหลังคลอด รวบรวมข้อมูลในมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 263 คน ด้วยแบบสอบถามตอบกลับทางไปรษณีย์ แบบสอบถามประกอบด้วยแบบสอบถามทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมและแบบสอบถามความสำเร็จในการเป็นมารดาที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค 0.95 และ 0.94 ตามลำดับ ดำเนินการเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนกันยายน 2564 ถึง เดือนเมษายน 2565

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมและความสำเร็จของการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่น ที่เข้าร่วมการศึกษาอยู่ในระดับสูง ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.30$, $p\text{-value}<0.01$) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ควรส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นมีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม ร่วมกับการสนับสนุนทางสังคมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการเป็นมารดาของวัยรุ่นหลังคลอด

คำสำคัญ: ความสำเร็จในการเป็นมารดา ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิง มารดาวัยรุ่น

วันที่รับบทความ 10 พฤศจิกายน 2565 วันที่แก้ไขบทความเสร็จ 9 กุมภาพันธ์ 2566 วันที่ตอบรับบทความ 10 กุมภาพันธ์ 2566

*ทุนโครงการพัฒนานักวิจัยใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2564

**อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ อีเมล somsne@kku.ac.th

***ศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

****พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลขอนแก่น

Egalitarian gender role attitude and the maternal role attainment of postpartum adolescent mothers during the pandemic of COVID19*

Somsakhool Neelasmith Ph.D.**

Darunee Jongudomkarn Ph.D.*** Patcharaporn Jearanaithanakit M.N.S.****

Abstract

Social distancing and the limitation of family visits in health care institutions during the pandemic of Covid19 may affect the maternal role adaptation among postpartum adolescent mothers. This cross-sectional study aimed to describe egalitarian gender role attitude, maternal role attainment, and association of these factors among postpartum adolescent mothers. Data were collected from 263 adolescent mothers who matched specific inclusion criteria using postal questionnaires. The questionnaires consisted of the egalitarian gender role attitude and the maternal role attainment questionnaires with Cronbach's alpha coefficient of 0.95 and 0.94 respectively. Data collection was carried out from September 2021 to April 2022.

Data were analyzed by using descriptive statistics and correlation. The results showed that the egalitarian gender role attitude and maternal role attainment score of postpartum adolescent mothers were at high level. There was a statistically significant association between the egalitarian gender role attitude score and maternal role attainment score ($r=0.30$, $p\text{-value}<0.01$). The findings suggested that the egalitarian gender role attitude should be promoted in combination with other social supports to enhance maternal role attainment of adolescent mothers

keywords: maternal role attainment; gender role attitude; adolescent mothers

Received 10 November 2022 Revised 9 February 2023 Accepted 10 February 2023

*Research funding by the Young Researcher Development Project of Khon Kaen University.

**Instructor, Faculty of Nursing, Khon Kaen University, Corresponding author, E-mail : somsn@kku.ac.th

***Professor, Faculty of Nursing, Khon Kaen University

****Registered nurse, Professional level, Khon Kaen Hospital

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่ออาการดำรงชีวิตและสุขภาพของประชาชนเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะสตรีตั้งครรภ์และทารกแรกเกิดที่จัดเป็นประชากรที่มีความเสี่ยงสูงต่อการได้รับเชื้อ มีรายงานพบว่า สตรีที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตรท่ามกลางสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโรคนี้ต้องเผชิญกับความเครียดและความวิตกกังวลอย่างยิ่งทั้งต่อสถานการณ์แพร่ระบาดและความกังวลต่อสุขภาพของตนเองและบุตร^{1,2} การป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อโรคด้วยนโยบายเว้นระยะห่างทางสังคมในสถานพยาบาล มาตรการจำกัดการเข้าเยี่ยมสตรีหลังคลอดและทารกแรกเกิดของสถานพยาบาลหลายแห่ง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการเยี่ยมในรูปแบบออนไลน์ รวมทั้งขั้นตอนการเข้าเยี่ยมของญาติ มีความซับซ้อนมากขึ้น อาจส่งผลต่อสตรีตั้งครรภ์ โดยเฉพาะสตรีตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ที่มารับบริการคลอดบุตรและจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนการดูแลตนเองและบุตร จากบุคคลในครอบครัวในระยะหลังคลอดเป็นที่ทราบกันว่า การตั้งครรภ์และการคลอดบุตรเป็นพัฒนาการหนึ่งของชีวิตสตรี และอาจเป็นสถานการณ์วิกฤตหนึ่งของชีวิตโดยเฉพาะสตรีวัยรุ่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทอย่างรวดเร็วจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่และจากวัยรุ่นสู่การเป็นมารดา นำมาซึ่งความสับสนด้านบทบาทระหว่างความเป็นวัยรุ่นกับบทบาทการเป็นสตรีตั้งครรภ์ ที่จะต้องปฏิบัติพัฒนาการเป็นมารดา อาจนำไปสู่ภาวะวิตกกังวลกับสตรีตั้งครรภ์วัยรุ่นในทุกระยะของการตั้งครรภ์ สตรีตั้งครรภ์วัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มเปราะบางที่นอกจากจะมีความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนทางสุขภาพกายแล้วยังเสี่ยงต่อการกระทบกระเทือนด้านสุขภาพจิตใจร่วมด้วย³ เมื่อตั้งครรภ์สังคมคาดหวังว่าสตรีจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติบทบาทมารดาได้อย่างครบถ้วนโดยไม่จำกัดว่าสตรีตั้งครรภ์นั้นจะมีอายุอยู่ในช่วงวัยใด สำหรับสตรีตั้งครรภ์วัยรุ่นการเป็นมารดานับว่าเป็นช่วงเวลาแห่ง

การเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่และมีความละเอียดอ่อนมากในชีวิตของสตรีวัยรุ่น เนื่องจากจะต้องเผชิญกับความท้าทายหลากหลายอย่างในขณะที่ปรับตัวต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดา⁴

การปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดานั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์มาจนถึงในระยะเลี้ยงดูบุตร นับเป็นพัฒนาการที่สำคัญอย่างหนึ่งของสตรี^{5,6} พัฒนิกของมารดาในสังคมไทยนั้นได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดจากสตรีในอดีตและยึดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้บทบาทมารดาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจของบุตร ที่จะส่งผลให้บุตรมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นสตรีตั้งครรภ์จึงถูกคาดหวังว่าจะปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทของมารดาได้จนประสบความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จในการเป็นมารดานั้นถูกประเมินจากพฤติกรรมที่มารดากระทำต่อบุตรในหลายมิติ ได้แก่ การแสดงความรักและผูกพันกับบุตร ความสามารถในการปฏิบัติทักษะการตอบสนองต่อพฤติกรรมของบุตรหรือตอบสนองความต้องการทางร่างกายของบุตร และการแสดงออกซึ่งความพึงพอใจในการปฏิบัติบทบาทมารดา⁷ อาจกล่าวได้ว่าการที่มารดาสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของบุตรและให้การดูแลอย่างเหมาะสม นับเป็นความสำเร็จหนึ่งในการปฏิบัติบทบาทมารดา และจะส่งผลให้มารดามีความสุขและพึงพอใจในชีวิต รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้รับการยอมรับจากสังคม ที่สำคัญความสำเร็จของการเป็นมารดาจะส่งผลต่อสุขภาพและพัฒนาการของบุตรในระยะยาว⁴ โดยเฉพาะในช่วงอายุขวบปีแรก ของชีวิตบุตร การตอบสนองความต้องการของบุตร และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดากับบุตรที่มีคุณภาพมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ต่อพัฒนาการด้านความสามารถทางสติปัญญาและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของบุตรในอนาคต⁸ นอกจากนี้การประสบความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดานั้นยังส่งผลให้มารดามีพัฒนาการด้านจิตสังคมที่เติบโตไปอีกระดับ มีความมั่นใจที่จะเลี้ยงดูบุตร และรู้สึกมีทักษะที่จะปฏิบัติภาระดูแลบุตร

ได้อย่างคล่องแคล่ว^{9,10} จนกลายเป็นการแสดงออก ซึ่งการมีอัตลักษณ์ของการเป็นมารดา⁵

ความสำเร็จในบทบาทมารดานั้น เป็น พัฒนาการทางบทบาทที่ต้องอาศัยระยะเวลาเริ่มตั้งแต่ ตั้งครรภ์ สตรีจะต้องมีการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่บทบาทของการเป็นมารดา ต่อเนื่อง ไปจนถึงระยะหลังคลอด รายงานการศึกษาพบว่าใน ระยะเวลาประมาณ 4 เดือนหลังคลอด มารดาส่วนใหญ่ ร้อยละ 64 มีความพึงพอใจในบทบาท ซึ่งเป็นตัวชี้วัด ความสำเร็จของการเป็นมารดา ทั้งนี้พบว่า ความ พึงพอใจในบทบาทของมารดาวัยรุ่นมีทิศทางตรงข้าม กับวัยผู้ใหญ่ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นผลมาจากการตั้งครรรค์ ในวัยรุ่นส่วนใหญ่เกิดจากการขาดความพร้อมในหลาก หลายด้าน ทั้งสุขภาพและสังคมเศรษฐกิจ รวมไปถึง ความไม่พร้อมต่อการตั้งครรรค์ การตั้งครรรค์ไม่พร้อมใน วัยรุ่นอาจส่งผลให้การปรับตัวต่อการเป็นมารดาที่มีความ ล้ำช้าหรืออาจล้มเหลวได้¹¹ และอาจจะต้องใช้เวลานาน กว่าวัยผู้ใหญ่และสตรีที่มีความพร้อมในการตั้งครรรค์ ในการปรับตัวเข้าสู่บทบาทและปฏิบัติตัวจนประสบ ความสำเร็จในบทบาทมารดา¹¹

ความสำเร็จในการเป็นมารดานั้น มีความ สัมพันธ์กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านมารดา เช่น อายุ เศรษฐฐานะ การรับรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ การคลอด และภาวะสุขภาพของมารดา ปัจจัยด้าน ทารก เช่น ภาวะพื้นฐานทางอารมณ์ของทารก ลักษณะ ร่างกายของทารก การตอบสนองของทารก รวมทั้ง ภาวะสุขภาพของทารก⁵ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การทำหน้าที่ของครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม ระบบปฏิสัมพันธ์ และการส่งผ่านทางวัฒนธรรม เป็นต้น การสนับสนุนจากครอบครัว นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ได้ รับการยอมรับว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการปฏิบัติ บทบาทมารดาและส่งผลให้การดำรงบทบาทมารดา ประสบความสำเร็จโดยเฉพาะในกลุ่มมารดาวัยรุ่น^{12,13} นอกจากนี้การส่งเสริมให้มารดาที่มีความเชื่อมั่นใน ความสามารถของตนเองนับเป็นการสนับสนุนทาง สังคมอย่างหนึ่งที่มีส่วนให้มารดาวัยรุ่นประสบความสำเร็จ

สำเร็จในการดำรงบทบาทมารดา^{14,15,16} อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 (COVID-19) อย่างหนักทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย ส่งผลให้ระบบบริการสุขภาพ มีการปรับเปลี่ยน รูปแบบการดูแลผู้รับบริการตามนโยบายเว้นระยะ ห่างทางสังคมเพื่อป้องกันการติดเชื้อและการ แพร่กระจายเชื้อโดยเฉพาะการดูแลสตรีในระยะ หลังคลอดบุตร สถานพยาบาลเกือบทุกที่ปรับ โฉมการดูแลโดยให้ญาติเยี่ยมมารดาหลังคลอด และบุตรผ่านระบบออนไลน์ทางสื่อสังคม (online social) ปรับแผนการให้ความรู้และสอนทักษะ เกี่ยวกับการดูแลตนเองและบุตรแก่มารดาหลังคลอด โดยให้ญาติและครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการ ดูแลสุขภาพของมารดาและบุตรในระยะหลังคลอด ลดลง มารดาวัยรุ่นจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ ทักษะหลายอย่างในการเป็นมารดาซึ่งเป็นพัฒนา กิจใหม่ในขณะที่มารดาหลังคลอดมีระยะเวลาพักกักชาตัว ในโรงพยาบาลเพียงระยะเวลาสั้น ๆ อาจทำให้มารดา วัยรุ่นขาดความมั่นใจในการปฏิบัติบทบาทมารดาได้

บทบาทมารดาที่มีความเชื่อมโยงกับบทบาท ชายหญิงที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากอดีตจนกลายเป็น ค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมโลกรวมทั้งในสังคม ไทย ในอดีตสตรีจะถูกกำหนดให้เป็นผู้ดำรงบทบาท การเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบงานบ้านทั้งหมด เมื่อมีบุตร จะต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรอยู่บ้าน โดยไม่มีสิทธิ์ จะไปทำงานนอกบ้าน ในขณะที่ผู้ชายจะมีหน้าที่เป็น หัวหน้าครอบครัวมีความเป็นใหญ่ในครอบครัวที่ได้ รับสิทธิ์ให้เป็นผู้ตัดสินใจในทุกเรื่อง แต่ด้วยลักษณะ ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ปัจจุบันนี้จึง พบว่า สตรีจำนวนมากมีความรู้ ความสามารถเป็นที่ ยอมรับของตลาดแรงงานไม่แพ้ผู้ชาย ภาพของสตรีใน บทบาทการเป็นผู้หญิงทำงานสร้างรายได้ให้ครอบครัว มีให้เห็นมากขึ้น ในขณะเดียวกันสตรียังคงดำรงไว้ ซึ่งการปฏิบัติบทบาทมารดาควบคู่กับการทำงาน นอกบ้าน¹⁷ จะเห็นได้ว่าทัศนคติด้านบทบาทชายหญิง ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ให้สิทธิอำนาจ

ชายเป็นใหญ่ หรือทัศนคติบทบาทชายหญิงแบบดั้งเดิม (traditional gender role attitude) เข้าสู่สังคมแห่งทัศนคติบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม (egalitarian gender roles) อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า สตรีวัยรุ่นทั่วโลกมีทัศนคติต่อบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมมากกว่าวัยรุ่นชาย¹⁸ อย่างไรก็ตามทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงของกลุ่มวัยรุ่นชายและหญิงยังมีความเห็นต่างและในบางประเด็นยังเป็นทัศนคติแบบอดีต โดยวัยรุ่นชายและหญิงส่วนใหญ่เห็นว่าภรรยาจะต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อนที่จะกระทำการใดๆ แต่เห็นว่าทั้งสามีและภรรยาควรจะได้รับผิดชอบงานบ้านร่วมกัน วัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่อยากให้การตัดสินใจในครอบครัวเป็นแบบมีส่วนร่วม ในขณะที่วัยรุ่นชายส่วนมากเห็นว่าภรรยาไม่ควรออกไปทำงานนอกบ้าน¹⁹ จะเห็นได้ว่าทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล²⁰ ดังนั้น ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงภายใต้การรับรู้ของมารดาวัยรุ่นจึงอาจจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่น แต่จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องยังไม่พบการศึกษาที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงกับความความสำเร็จในการเป็นมารดาโดยเฉพาะ ในกลุ่มมารดาวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความเป็นชายหญิงของตน ประกอบกับในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ร่วมกับมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายเชื้อโรคดังกล่าว ยังไม่พบรายงานที่อธิบายถึงความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอดเพื่อประโยชน์ต่อการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่น จึงนำมาสู่การศึกษาวิจัยโดยบูรณาการแนวคิดเชิงเพศภาวะร่วมกับแนวคิดความสำเร็จในการดำรงบทบาทมารดาวัยรุ่นในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19
2. ศึกษาการรับรู้ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในมารดาวัยรุ่นหลังคลอด
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นกับทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม

ระเบียบวิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์แบบตัดขวาง (descriptive cross-sectional analysis study) เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนกันยายน 2564 ถึงเดือนเมษายน 2565 ประชากรที่ศึกษาเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอดบุตรที่คลอดบุตร ณ โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ขนาดตัวอย่างมาจากการใช้สูตรคำนวณของ Yamane 1973 เพื่อการสุ่มหาของตัวอย่าง ร้อยละ 10 ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 284 ราย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด ได้แก่ เป็นมารดาวัยรุ่นอายุตั้งแต่ 15-19 ปีในวันที่คลอดบุตร ไม่มีภาวะแทรกซ้อนในขณะตั้งครรภ์และหลังคลอด บุตรคนปัจจุบันยังมีชีวิตและมีอายุตั้งแต่ 4-6 เดือน ผู้วิจัยได้รับอนุญาตในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับ ชื่อ-ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ของกลุ่มตัวอย่างจากผู้อำนวยการโรงพยาบาล เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามพร้อมทั้งเอกสารชี้แจงการศึกษาวิจัยทางไปรษณีย์แบบตอบกลับไปตามที่อยู่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ทั้งนี้การตอบกลับแบบสอบถามถือเป็นการยินยอมและสมัครใจเข้าร่วมการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย ข้อมูล 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของมารดาวัยรุ่น ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร อายุของบุตรคนล่าสุด จำนวนสมาชิกในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสำรวจความสำเร็จในการปฏิบัติบทบาทมารดาหลังคลอด (maternal role attainment) ผู้วิจัยใช้แบบประเมินอัตลักษณ์ของการเป็นมารดา (maternal identity scale: MIS) เป็นแบบวัดความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่น²¹ ประกอบด้วย ข้อคำถามทั้งสิ้น 24 ข้อ ทุกข้อเป็นข้อคำถามเชิงบวก แบ่งข้อคำถามเป็น 3 หมวดหมู่ ภายใต้มิติของการเป็นมารดาได้แก่ หมวดที่ 1 เป็นข้อคำถามแสดงถึงความรักและผูกพันระหว่างมารดาและทารก จำนวน 6 ข้อ หมวดที่ 2 เป็นข้อคำถามแสดงออกถึงการมีสมรรถนะของมารดา จำนวน 8 ข้อ และหมวดที่ 3 เป็นข้อคำถามด้านความพึงพอใจในบทบาทของการเป็นมารดา จำนวน 8 ข้อ แต่ละข้อมีตัวเลือกให้มารดาวัยรุ่นเลือกตอบตามความคิดเห็นของตนเอง 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-5 โดยเรียงลำดับจากน้อยไปมาก แบบสอบถามมีค่าคะแนนรวมตั้งแต่ 1-120 คะแนน แปลผลดังต่อไปนี้

ค่าคะแนนตั้งแต่ 1-48 หมายถึง ความสำเร็จในการปฏิบัติบทบาทมารดาอยู่ในระดับต่ำ

ค่าคะแนนตั้งแต่ 49-72 หมายถึง ความสำเร็จในการปฏิบัติบทบาทมารดาอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนตั้งแต่ 73-120 หมายถึง ความสำเร็จในการปฏิบัติบทบาทมารดาอยู่ในระดับสูง

แบบวัดความสำเร็จของการเป็นมารดานี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ ที่ 0.95²¹ ค่าคะแนนที่เพิ่มขึ้นแสดงถึงการประสบความสำเร็จในการเป็นมารดาในระดับสูง

ส่วนที่ 3 แบบสำรวจทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม (egalitarian gender roles attitude) ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การรับรู้ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดต่อบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมที่สะท้อน

ผ่านข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้แปลแบบสำรวจทัศนคติด้านบทบาทชายหญิง ต้นฉบับภาษาอังกฤษ the gender role attitude scale²² ด้วยวิธีการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย (translation) และการแปลกลับจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ (back translation) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แบบสำรวจทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม ประกอบด้วย ข้อคำถามย่อยเป็นคำถามเชิงบวกจำนวน 8 ข้อ แต่ละข้อมีตัวเลือกแบบลิเคิร์ต (Likert's scale) ให้มารดาวัยรุ่นเลือกตอบตามความคิดเห็นของตนเอง 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-5 โดยเรียงจากเห็นด้วยน้อยที่สุดถึงเห็นด้วยมากที่สุด แบบสอบถามมีคะแนน ตั้งแต่ 1-40 คะแนน แปลผล ดังนี้

ค่าคะแนนตั้งแต่ 1-18 หมายถึง มีทัศนคติต่อบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับต่ำ

ค่าคะแนนตั้งแต่ 19- 24 หมายถึง มีทัศนคติต่อบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนตั้งแต่ 25 -40 หมายถึง มีทัศนคติต่อบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับสูง

ภายหลังการแปลแบบสอบถามและตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษา ผู้วิจัยได้นำแบบสำรวจทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมไปทดลองใช้กับมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย แล้วนำผลที่ได้มาตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยวัดความคงที่ด้วยวิธีการทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค ได้ค่าความเที่ยงของเครื่องมือ ที่ 0.94 ค่าคะแนนที่เพิ่มขึ้นแสดงถึงการมีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับสูง

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่เปราะบาง ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลภายหลังจากได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ลำดับที่ 4.3.03: 22/2564 เลขที่โครงการวิจัย HE 642138 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2564 และคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โรงพยาบาลขอนแก่น เลขที่โครงการ KEMOU64017 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2564 ทั้งนี้ การตอบกลับแบบสอบถามของมารดาวัยรุ่นแสดงถึงการยินยอมเข้าร่วมการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวมเท่านั้นโดยไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ที่เป็นการระบุตัวตนของกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังจากได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้ว ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนกันยายน 2564 ถึงเดือนเมษายน 2565 โดยการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง จากฐานข้อมูลของโรงพยาบาล คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด ติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงรายละเอียดการศึกษาและให้มารดาวัยรุ่นยืนยันที่อยู่ในการจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ภายหลังจากส่งแบบสอบถาม 2 สัปดาห์ หากยังไม่ได้รับการตอบกลับผู้วิจัยจะติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างอีกครั้งเพื่อยืนยันการได้รับแบบสอบถาม หากยังไม่ได้รับจะดำเนินการส่งแบบสอบถามอีกครั้ง และหากไม่มีการตอบกลับภายใน 2 สัปดาห์ต่อจากนั้น แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างปฏิเสธการเข้าร่วมการศึกษา และดำเนินการส่งแบบสอบถามจนครบตามจำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา นำเสนอด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลแบบสำรวจความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอด และทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา นำเสนอคะแนนค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่และร้อยละ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความ

สำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอดกับทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป SPSS (version 28) ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลการศึกษา

จากการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 284 ราย และได้รับการตอบกลับทั้งสิ้นจำนวน 263 ราย มีการสูญหายของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 21 ราย คิดเป็น ร้อยละ 7.39 ผลการศึกษาพบว่า มารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่เข้าร่วมการศึกษามีอายุเฉลี่ยที่ 18.7 ปี (S.D.=1.91) จำนวนบุตรโดยเฉลี่ย 1 คน (S.D.=0.41) โดยอายุเฉลี่ยของบุตรคนปัจจุบัน 4.9 เดือน (S.D.=0.91) และอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกโดยเฉลี่ย 5 คน (S.D.=1.21) มารดาวัยรุ่นหลังคลอดส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.3 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 6.8 สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาและอาชีวศึกษา เมื่อพิจารณาถึงสถานภาพการสมรสพบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.5 มีสถานภาพคูในขณะที่ยังมีแม่เลี้ยงเดี่ยว นอกจากนี้ ยังพบว่ามารดาวัยรุ่นหลังคลอดส่วนใหญ่ คิดเป็น ร้อยละ 55.9 ไม่ได้ประกอบอาชีพ รองลงมา ร้อยละ 26.3 มีสถานะเป็นนักเรียน และร้อยละ 17.8 ประกอบอาชีพเป็นลูกจ้าง ด้านการประกอบอาชีพของครอบครัว พบว่า มารดาวัยรุ่น ร้อยละ 47.1 อาศัยอยู่กับครอบครัวที่ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมาคิดเป็น ร้อยละ 25.5 ครอบครัว มีอาชีพเกษตรกรรมและ ร้อยละ 16 ครอบครัว ประกอบอาชีพค้าขาย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับความสำเร็จในการเป็นมารดา พบว่า มารดาวัยรุ่นหลังคลอดมีคะแนนของความสำเร็จในการเป็นมารดาอยู่ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ 110.23 จากคะแนนรวมทั้งสิ้น 120 คะแนน (range=24-120, SD=15.24) และในจำนวนมารดาวัยรุ่น 263 ราย พบมารดาวัยรุ่น จำนวน 255 ราย คิดเป็น ร้อยละ 97 มีคะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาจัดอยู่ในระดับสูง และมารดา จำนวน 4 ราย

คิดเป็นร้อยละ 1.5 ที่คะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาจัดอยู่ในระดับปานกลางและระดับต่ำตามลำดับ เมื่อพิจารณาวิเคราะห์ค่าคะแนนรายมิติของความสำเร็จในการเป็นมารดา พบว่า ค่าคะแนนสูงที่สุดอยู่ในมิติความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ 47.09 (range=10-50, S.D.=6.46)

รองลงมาคือคะแนนความสามารถในการปฏิบัติทักษะการเป็นมารดามีคะแนนเฉลี่ยที่ 36.21 (range=8-40, S.D.=5.44) และคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ด้านการแสดงออกซึ่งความผูกพันระหว่างมารดาและทารก มีคะแนนเฉลี่ยที่ 26.93 (range=6-30, S.D.= 4.11) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอด

ข้อมูล	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. คะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอด	110.23	15.24
2. คะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาจำแนกรายด้าน		
2.1 การแสดงออกซึ่งความรักและผูกพันระหว่างมารดาและทารก	26.93	4.11
2.2 ความสามารถในการปฏิบัติทักษะการเป็นมารดา	36.21	5.44
2.3 ความพึงพอใจในบทบาทการเป็นมารดา	47.09	6.46
3. ความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่น	ความถี่	ร้อยละ
3.1 ความสำเร็จในระดับต่ำ	4	1.5
3.2 ความสำเร็จในระดับปานกลาง	4	1.5
3.3 ความสำเร็จในระดับสูง	255	97
รวม	263	100

ผลการวิเคราะห์คะแนนทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่เข้าร่วมการศึกษาพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยที่ 33.37 (S.D.=7.41) เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบรายข้อของทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม พบว่ามารดาวัยรุ่นมีคะแนนเฉลี่ยรายข้อต่อข้อความ “ชายหญิงควรได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองในหน้าที่การทำงานอย่างเท่าเทียมกัน” สูงที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ 4.35 (S.D.=1.08) รองลงมา คือ “การตัดสินใจของครอบครัวควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิก” มีคะแนนเฉลี่ยที่ 4.33 (S.D.=1.08) และในทางกลับกันพบว่า มารดาวัยรุ่นให้คะแนนต่อข้อความ “การมีบุตรควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างคู่สมรส”

ต่ำที่สุด โดยมีคะแนนเฉลี่ยที่ 3.96 (S.D.=1.24) จากค่าคะแนนทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ทำให้พบว่ามารดาวัยรุ่นหลังคลอด จำนวนมาก 236 ราย คิดเป็นร้อยละ 89.7 มีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับสูง มารดาวัยรุ่น จำนวน 19 ราย คิดเป็น ร้อยละ 7.3 มีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับต่ำ และมารดาวัยรุ่น จำนวน 8 ราย คิดเป็น ร้อยละ 3.0 มีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 2

เนื่องจากคะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาและทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ

ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้วยด้วยสถิติสหสัมพันธ์สเปียร์แมน (Spearman's correlation) พบว่า ความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่น มีความสัมพันธ์กับทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value<0.01)

และพบว่าในทุกมิติของความสำเร็จในการเป็นมารดา มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value<0.01) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนและทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด

ข้อมูล	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. คะแนนทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม	33.37	7.41
2. คะแนนทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมจำแนกรายข้อ		
2.1 การมีบุตรควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างคู่สมรส	3.96	1.24
2.2 ชายและหญิงควรได้รับค่าตอบแทนอย่างเท่าเทียมกันในการทำงาน	4.04	1.23
2.3 หญิงที่เป็นหม้ายสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง	4.18	1.16
2.4 เมื่อเกิดการหย่าร้างควรแบ่งทรัพย์สินอย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายผู้หญิง	4.12	1.28
2.5 ชายหญิงควรได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองในหน้าที่การงานอย่างเท่าเทียมกัน	4.35	1.08
2.6 ชายหญิงในครอบครัวควรรับผิดชอบงานบ้านร่วมกันอย่างเท่าเทียม	4.09	1.15
2.7 ลูกชายลูกสาวควรได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมภายใต้เศรษฐานะของครอบครัว	4.30	1.08
2.8 การตัดสินใจของครอบครัวควรเป็นการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิก	4.33	1.08
3. ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในมารดาวัยรุ่นหลังคลอด	ความถี่	ร้อยละ
3.1 ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับต่ำ	19	7.3
3.2 ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในปานกลาง	8	3.0
3.3 ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับสูง	236	89.7
	263	100

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในการเป็นมารดา กับทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด (สหสัมพันธ์สเปียร์แมน)

ตัวแปร	EGR	MRI	MNR	MRC	MRS
EGR	1.000				
MRI	.305**	1.000			
	<.001	.			
MNR	.293**	.881**	1.000		
	<.001	<.001	.		
MRC	.242**	.918**	.747**	1.000	
	<.001	<.001	<.001	.	
MRS	.377**	.770**	.588**	.636**	1.000
	<.001	<.001	<.001	<.001	.

** . Spearman's Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). N=263

EGR: ทัศนคติบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม MRI: ความสำเร็จในการเป็นมารดา

MNR: ความรักผูกพันระหว่างมารดา-ทารก MRC: การปฏิบัติทักษะมารดา MRS: ความพึงพอใจในบทบาทมารดา

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า มารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่มีคะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาในระดับสูง แสดงให้เห็นได้ว่ามารดาวัยรุ่นรับรู้ว่าตนเองสามารถปฏิบัติบทบาทมารดาได้เป็นอย่างดี ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด19 อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์แพร่ระบาดนี้ไม่ได้ส่งผลด้านลบต่อความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอด ถึงแม้ว่าการจำกัดการมีส่วนร่วมของญาติและครอบครัวในการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติทักษะการเป็นมารดาในขณะที่อยู่ในโรงพยาบาลเนื่องด้วยจะต้องเว้นระยะห่างทางสังคมตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุข สอดคล้องกับรายงานการศึกษาในต่างประเทศ พบว่าถึงแม้ว่าสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด19 ส่งผลให้สตรีตั้งครรภ์มีความวิตกกังวลด้านสุขภาพเป็นอย่างมาก แต่ความวิตกกังวลต่อสถานการณ์

แพร่ระบาดของเชื้อไม่มีความสัมพันธ์กันกับความรักและผูกพันระหว่างมารดาและทารกในครรภ์¹ อย่างไรก็ตามการประสบความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นจะต้องอาศัยปัจจัยช่วยหลายประการนอกเหนือจากการให้ความรู้และการฝึกประสบการณ์จากบุคลากรสุขภาพหนึ่งในหลายปัจจัยนั้น หมายถึง การสนับสนุนจากสังคมและครอบครัวของมารดาวัยรุ่น^{12,15} การที่มารดาวัยรุ่นหลังคลอดในการศึกษานี้ ประสบความสำเร็จในบทบาทมารดาด้วยคะแนนเฉลี่ยที่สูง อาจเป็นไปได้ที่เนื่องจากมารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัวเมื่อสมาชิกในครอบครัวจะต้องเว้นระยะห่างจากบุคคลอื่นภายนอกเพื่อป้องกันการติดเชื้อและแพร่กระจายเชื้อทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ร่วมกันมากยิ่งขึ้น และความเป็นครอบครัวช่วยส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกในครอบครัวให้ประสบความสำเร็จตามบทบาทและที่สำคัญมารดาวัยรุ่นที่ร่วมการศึกษานี้ มีถิ่นที่อยู่

ในเขตพื้นที่ภาคอีสานที่อยู่กันแบบเครือญาติและคอยเอื้อเพื่อช่วยเหลือแบ่งปันกันในทุกสถานการณ²³ ด้วยปัจจัยนี้จึงอาจส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นประสบความสำเร็จในบทบาทมารดา ดังสะท้อนจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า มารดาวัยรุ่นบางส่วนถึงแม้จะเป็นจำนวนไม่มากที่มีคะแนนความสำเร็จในการเป็นมารดาค่อนข้างต่ำ เป็นกลุ่มที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือสนับสนุนทางสังคมจากบุคลากรสุขภาพและการดูแลช่วยเหลือทางสังคมอย่างอื่นเพิ่มเติมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

ผลการศึกษาทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด จากการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่า มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่รับรู้ถึงความเชื่อของตนเองที่มีต่อความเท่าเทียมด้านบทบาทในระดับสูง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าทัศนคติด้านบทบาททางเพศมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเวลาจากทัศนคติด้านบทบาททางเพศแบบชายเป็นใหญ่หรือแบบดั้งเดิมสู่ทัศนคติบทบาททางเพศแบบเท่าเทียม^{18,19,20} ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่ปราศจากการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในภาพรวมทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมของมารดาวัยรุ่นจะมีคะแนนเฉลี่ยค่อนข้างสูง แต่เมื่อพิจารณารายช้อกลับพบว่า การตัดสินใจร่วมกันระหว่างชายหญิงเกี่ยวกับการมีบุตรนั้นกลับมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจหมายความว่า การมีลูกไม่ใช่ประเด็นสำคัญของการแสดงบทบาทชายหญิงหรือไม่ซึ่งยังไม่มีข้อมูลสนับสนุนในขณะนี้

ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นทั้งในภาพรวมและในรายมิติย่อยที่เป็นองค์ประกอบของความสำเร็จในการเป็นมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แตกต่างจากการศึกษาในประชากรวัยผู้ใหญ่ที่ผ่านมา พบว่า ทั้งชายและหญิงจะมีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงเป็นแบบดั้งเดิมหรือในระบบชายเป็นใหญ่มากขึ้นเมื่อต้องเลี้ยงดูบุตร แต่ไม่ได้อธิบาย

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงกับความสำเร็จในการเป็นบิดามารดา จึงไม่อาจสรุปความสัมพันธ์ได้²⁴ อาจสรุปได้ว่าผลการศึกษาเป็นข้อมูลความรู้ใหม่ที่ถูกอธิบายเป็นครั้งแรก เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จของการเป็นมารดาวัยรุ่นหลังคลอดกับทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก ซึ่งมีโอกาสเป็นไปได้ว่าทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นหลังคลอดประสบความสำเร็จในการเป็นมารดา ดังนั้น มารดาวัยรุ่นควรได้รับการส่งเสริมให้มีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมตั้งแต่ในระยะตั้งครรภ์ ในขณะที่ผลการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นว่า มีมารดาวัยรุ่นหลังคลอดบางส่วนที่มีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมในระดับต่ำถึงปานกลาง อาจเป็นข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพัฒนาแนวทางส่งเสริมทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมเพื่อเกิดประโยชน์ต่อสังคมในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

การประสบความสำเร็จในบทบาทมารดาวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้ทารกมีพัฒนาการที่สมวัย มีความเฉลียวฉลาด และมีสุขภาพดีในอนาคต ในขณะที่เดียวกันมารดาวัยรุ่นที่ประสบความสำเร็จในการเป็นมารดาจะมีความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถปฏิบัติบทบาทมารดาได้ไม่ต่างจากวัยผู้ใหญ่ ผลการศึกษานี้ ชี้ให้เห็นว่าพยาบาลควรส่งเสริมให้มารดาวัยรุ่นสามารถมีความรักความผูกพันกับทารกตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ ในระยะหลังคลอดมารดาวัยรุ่นควรได้รับการฝึกทักษะการเป็นมารดาและควรให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแลเพื่อจะได้เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนมารดาวัยรุ่นให้ประสบความสำเร็จในการเป็นมารดาได้ดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบออนไลน์หรือในรูปแบบอื่น ๆ ในด้านการศึกษาวิจัยจะเห็นว่า มีมารดาวัยรุ่นบางส่วน ซึ่งอาจมีคุณลักษณะพิเศษนอกเหนือจากการเป็นมารดา

วัยรุ่นหลังคลอดและต้องการการดูแลพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้สามารถประสบความสำเร็จในการเป็นมารดาในระดับสูง ซึ่งควรได้รับการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในมารดาวัยรุ่นหลังคลอดกลุ่มนี้

ทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียม มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นมารดาวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการจัดการศึกษา หน่วยงานด้านสุขภาพควรมีแนวทางส่งเสริมหรือปลูกฝังให้วัยรุ่นและเยาวชนมีทัศนคติด้านบทบาทชายหญิงแบบเท่าเทียมให้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมารดาวัยรุ่นหลังคลอดทุกคนที่อาสาสมัครเข้าร่วมการศึกษาในครั้งนี้ และขอขอบคุณโครงการพัฒนานักวิจัยใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ 2564 ที่สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

References

1. Koire A, Mittal L, Erdei C, Liu CH. Maternal-fetal bonding during the COVID-19 pandemic. *BMC Pregnancy Childbirth* 2021;21(1):1-10.
2. Molgora S, Accordini M. Motherhood in the time of coronavirus: The impact of the pandemic emergency on expectant and postpartum women's psychological well-being. *Front Psychol* 2020;11(October):1-16.
3. SmithBattle L, Freed P. Teen mothers' mental health. *MCN Am J Matern Child Nurs* 2016;41(1):31-6.
4. Shrestha S, Adachi K, Petrini MA. Maternal role: A concept analysis. *J Midwifery Reprod*

Heal 2019;7(3):1732-41.

5. Panthumas S, Kittipichai W, Chamroonsawasdi K, Taechaboonsermsak P. Antecedent factors of maternal identity among primiparous Thai teenage mothers. *J Heal Res.* 2019;33(4): 336-48.
6. Javadifar N, Majlesi F, Nikbakht A, Nedjat S, Montazeri A. Journey to motherhood in the first year after childbirth. *J Family Reprod Health.* 2016 Sep;10(3):146.
7. Mercer RT. Becoming a mother versus maternal role attainment. *J Nurs Scholarsh.* 2004;36(3):226-32.
8. Branjerdporn G, Meredith P, Strong J, Garcia J. Associations between maternal-foetal attachment and infant developmental outcomes: A systematic review. *Matern child health J.* 2017;21(3):540-53
9. Nakamura Y, Takeishi Y, Ito N, Ito M, Atogami F, Yoshizawa T, et al. Comfort with motherhood in late pregnancy facilitates maternal role attainment in early postpartum. *Tohoku J Exp Med.* 2015;235(1):53-9
10. Heydarpour S, Keshavarz Z, Bakhtiari M. Factors affecting adaptation to the role of motherhood in mothers of preterm infants admitted to the neonatal intensive care unit: A qualitative study. *J Adv Nurs* 2017;73(1): 138-48. doi: 10.1111/jan.13099.
11. Maçola L, do Vale IN, Carmona EV. Avaliação da autoestima de gestantes com uso da escala de autoestima de rosenberg. *Rev da Esc Enferm* 2010;44(3):570-7.
12. Kaewjiboon J, Saetang O, Chachvarat T. Factors related to maternal role of teenagers. *J Nursing Public Heal Educ* 2019;20(3):

- 95–106. (in Thai)
13. Thammarat R, Supprasri P, Siriarunrat S. Factors associated with the maternal role attainment of teenage muslim mothers. *Princes Narathivas Univ J* 2017;9(3):37–47. (in Thai)
 14. Fasanghari M, Kordi M, Asgharipour N. Effect of maternal role training program based on Mercer theory on maternal self-confidence of primiparous women with unplanned pregnancy. *J Educ Health Promot.* 2019;1–8.
 15. Konyoo K, Kantaruksa K, Chaloumsuk N. Effectiveness of maternal role attainment enhancement among adolescent mothers : A systematic review. *Nurs J (Manila)* 2020;47(2):204–15. (in Thai)
 16. Kordi M, Fasanghari M, Asgharipour N, Esmaily H. The effect of maternal role training program on role attainment and maternal role satisfaction in nulliparous women with unplanned pregnancy. *J Educ Health Promot* 2017;6:61. doi: 10.4103/jehp.jehp_113_15
 17. Zhou M. Motherhood, employment, and the dynamics of women’s gender attitudes. *G&S* 2017;31(6):751–76.
 18. Dotti Sani GM, Quaranta M. The best is yet to come? Attitudes toward gender roles among adolescents in 36 countries. *Sex Roles* 2017;77(1–2):30–45.
 19. Gadallah M, Roushdy R, Sieverding M. Young people’s gender role attitudes over the transition to adulthood in Egypt. *J Chem Inf Model* [Internet]. 2017;53(9):1–25
 20. Armitage CJ, Christian J. From attitudes to behavior: Basic and applied research on the theory of planned behavior. In *Planned behavior* 2017 Jul 5 (pp. 1–12). Routledge.
 21. Panthumas S, Kittipichai W. Validation of the maternal identity scale for primiparous Thai teenage mothers. *Asian Nurs Res (Korean Soc Nurs Sci)* 2019;13(1):69–75.
 22. Zeynelolu S, Terzlu F. Development and psychometric property gender roles attitude scale. *J Educ* 2011;40:409–20.
 23. Ativanichayapong N. Livelihood of people in rural Isan: Changes over the past decade. *JAS* 2014;33(2):103–27.
 24. Perales F, Jarallah Y, Baxter J. Men’s and women’s gender-role attitudes across the transition to parenthood: Accounting for child’s gender. *Soc FORCE* 2018;97(1):251–76.